

„L-U-T-H-E-R. Luther. Martin Luther. Tko je Luther?” Tim pitanjem počinje veliki mjuzikl o Reformatoru iz Wittenberga. Ovisno o kutu gledanja, neki ga smatraju obnoviteljem izvornog kršćanstva, a drugi rušiteljem crkvenog jedinstva.

Svatko tko je u Lutherovoj godini (2017.) posjetio Wittenberg i ostale gradove i mjesta reformacije, nije se mogao oteti dojmu da se radi o štovanju svetaca koje inače odbacuju protestantske crkve. U smislu „jedino Luther i ništa drugo” prodavalo se Luthera na svakom koraku. Sve se nudilo: od *playmobila* s njegovim likom do kratkih čarapa s natpisom „*Ovdje stojim i ne mogu drukčije*”. Oko 55 milijuna eura stavljeno je na raspolaganje za svečanosti i cjelokupnu desetgodišnju pripravu i proslavu s koncertima, predavanjima, izvanrednim izložbama, hodočašćima. Sama četveromjesečna svjetska izložba u Wittenbergu koštala je 25 milijuna eura, a posjetilo je 250 000 posjetitelja, mnogo manje od onoga što se očekivalo.

REFORMACIJA I MODERNO DOBA

U vrednovanju reformacije, protestantska je Crkva, uz vjersku dimenziju, naglasila i društveno-kulturno-političku važnost Martina Luthera, kako bi istakla svoju sposobnost uključivanja u društvo. Pored obrazovanja za široke slojeve pučanstva, naglašavana je sloboda. Luther je pridonio razvoju suvremenih temeljnih prava i demokracije. Je li na taj način upalio „sjajno svjetlo modernog doba” nakon navodno „tamnog srednjeg vijeka”? Tom mišljenju usprotivila se, među ostalim, povjesničarka Ulrike Jureit iz Hamburga. Prema njoj reformacija ni u kom slučaju nije početak dugotrajne europske povijesti slobode koja traje do naših dana. Bila je „prije svega uznemirujuće, u mnogim dijelovima zaprepašćujuće nasilno” i sukobno razdoblje.

SPOR IZMEĐU TEOLOGA I CRKVENOG VODSTVA

Ta dva različita pogleda u vrednovanju reformacije došla su do izražaja i u sporu između protestantskoga crkvenog vodstva i predstavnika teološke znanosti. Među njima je izbio pravi sukob. Predstavnicima teološke znanosti predbačeno je da nisu ništa učinili kako bi se Lutherova duhovna dimenzija mogla koristiti u sadašnjem vremenu pri smanjivanju tjeskobe i suzbijanju besciljnosti. Umjesto toga, širili su „neku vrstu ljutita prigovaranja” te „umišljenosti i neznanja”. Postoji „manjak perspektivne teologije”, i nedostatak „konstruktivna tumačenja reformacije”.

96

Tako napadnuti teolozi odgovorili su na prigovore. Zabranili su zlorabu akademske teologije. U svojoj „kritički refleksivnoj ulozi” teologija ne smije biti „službenica u ispunjavanju crkvenih ciljeva”. Također nije ni „uslužna promidžbena agencija za pripremu slavlja državne crkve”. Bilo bi „skandalozno” za znanstvenu teologiju „prezentirati tobožnje korijene slobode, demokracije i ljudskog dostojanstva u reformaciji” i tako se „složiti s tom teoretskom modernizacijom životne laži” s kojom je Evanđelička Crkva u Njemačkoj otvorila svoju desetgodišnjicu slavlja reformacije 2008. godine. Teolozi su predbacili crkvenom vodstvu da su jubilej reformacije „teološki sustavno ispraznili”. „Nije bilo ozbiljnog bavljenja s temeljnim postavkama reformacije, razornom moći grijeha, oslobađajućom snagom vjere, novim životom vjernika. Protestantско crkveno vodstvo uporno izbjegava ambiciozan zadatak da ponovno rasplamsa reformacijski plamen. Umjesto toga u upadljivu zaboravu povijesti šire se populističke, lažne vijesti.”

LUTHER ZA MUŠKARCE

Drugu kritiku izrekla je povjesničarka Katharina Kunter na susretu žena župnika protestantske crkve u Hessenu i Nassauu. Vlast nad tumačenjem Luthera imaju muškarci. Razlozi za to potežu se iz prošlog stoljeća. Tijekom obljetnice reformacije 1917. Luthera su slavili kao nacionalnog heroja i kao pralik novoga njemačkog muškarca. U isto vrijeme, protestantske ženske udruge suprotstavile su se slobodarskomu, buržoaskom i socijalističkomu ženskom pokretu. Radi toga, protestantizam je važio kao religija za muškarce, a katolicizam za žene.

ŠTO OSTAJE OD SPOMENA NA LUTHERA I OBLJETNICU REFORMACIJE 2017.?

Netko će se sigurno intenzivnije pozabaviti Martinom Luthe-rom i pitanjem što je od njegove teologije važno za današnjeg čovjeka. Od spomena reformacije ostaje trajan zadatak za Crkve: *Ecclesia semprere formanda* / Crkva se treba trajno obnavljati. Ostaje i želja za sve većim ekumenskim zajedništvom. Ostaje dodatni državni praznik 31. listopada 2017. Ostaje i novo izdanje Lutherove Biblije.

„L-U-T-H-E-R. Luther. Martin Luther. Tko je Luther?” Svakako treba zapamtiti: Luther je puno više od najviše prodanih figura *playmobila* svih vremena, više od predmeta koji se stavlja na prodaju, na više ili manje, originalan način.

EKUMENSKA ŽIVAHNOST JUBILEJA REFORMACIJE

Obljetnicu reformacije zajednički su obilježili protestanti i katolici i „slavili” je kao Kristov blagdan (*Christusfest*). Prema zajedničkoj izjavi za 500. obljetnicu početka reformacije *Sjećanje ozdraviti – Isusa Krista svjedočiti*, važno je liječiti sjećanje na događaje reformacije, usredotočiti se na zajedničko svjedočenje Krista i naglasiti službeničko poslanje kršćanskih crkava u izgradnji pravednijega svijeta. Cilj je dospjeti *Od sukoba do zajedništva* kako je glasila zajednička luteransko-katolička izjava za spomen reformacije.

U tom smislu susret u Lundu, 31. listopada 2016., od izuzetne je važnosti. Predsjednik Luteranskoga svjetskog saveza Munib Younan i papa Franjo potpisali su zajedničku izjavu o spomenu reformacije. U toj izjavi naglasili su da je „ono što nas ujedinjuje veće od onoga što nas dijeli”. I Katolička Crkva zahvalna je za „duhovne i teološke darove” koje je primila od reformacije.

U isto vrijeme, u toj se izjavi samo-kritično podsjeća da su luterani i katolici ranili vidljivo jedinstvo Crkve. „Teološke razlike bile su popraćene predrasudama i sukobima, a vjera iskorištavana u političke svrhe.” Stoga je potrebno „svagdanje obraćenje” i „liječenje sjećanja”. „Dok se prošlost ne može promijeniti, njezino spominjanje i način kako se spominje može se preobraziti. Molimo se za ozdravljenje naših rana i sjećanja koje zamračuju naš pogled jednih na druge.”

Bilo je i daljnjih koraka u liječenju sjećanja na pokorničkom i pomirbenom bogoslužju u Michaeliskirche u Hildesheimu, 11. ožujka 2017. godine. „Naslijedili smo davnu prošlost – prošlost koja opterećuje, nadahnjuje, ukazuje na budućnost. Ne smijemo ništa sakrivati... Prihvatimo tu prošlost, gledajmo što smo učinili jedni drugima i krenimo naprijed zajedno”, rekao je tom prilikom Predsjednik Njemačke biskupske konferencije kardinal Reinhard Marx.

Dvije velike njemačke Crkve obnovile su svoju obvezu da što je moguće više zajednički djeluju i aktivno podržavaju jedni druge. Ostaje nejasno koliko obvezuje to obećanje, ili je jedino puki izraz dobre volje.

Prema *Ekumenskoj povelji*, potpisanoj 2003., nastojanje oko jedinstva kršćana temelji se na riječima poslanice Efežanima: „Trudite se sačuvati jedinstvo Duha svezom mira! Jedno tijelo i jedan Duh – kao što ste i pozvani na jednu nadu svog pozival! Jedna vjera! Jedan krst! Jedan Bog i Otac sviju, nad svima i po svima i u svima!” (Ef 4, 3–6).

Trenutačno postoji različito razumijevanje crkvenog jedinstva. Dok se s katoličke strane jedinstvo razumijeva u smislu JEDNE Crkve, protestantske Crkve oblikovale su izraz *jedinstvo u različitosti*. Isto tako, nastali su različiti oblici liturgije. Nikada nije postojalo jedinstvo u smislu cjelovitoga, sveobuhvatnog jedinstva i ujednačenosti (čak ni u Katoličkoj Crkvi). Međutim, ekumenizam može uspjeti jedino ako se razumije i živi ne kao prijetnja, nego kao obogaćenje, uključujući tu i vlastitu duhovnost.

Spaljivanje Jana Husa 6. srpnja 1415. i izopćenje Martina Luthera koje je naredio papa Leon X., 3. siječnja 1521., iziskuju ponovnu zajedničku obradbu, kako to predlažu Ivan Pavao II. i papa Franjo. Godina 2021. kada se obilježava 500. obljetnica sabora u Wormsu i carskog progona (*Reichsacht*) protiv Luthera mogla bi biti prigoda Katoličkoj Crkvi da opozove izopćenje Martina Luthera.

Formula *Jedinstvo u pomirenoj raznolikosti* dinamično se razvija prema *Vidljivom jedinstvu u usklađenoj raznolikosti*. Put prema jedinstvu slijedi Isusov poziv: „Izvezite na pučinu!” (usp. Lk 5, 4). Primjenjujući biblijsku sliku: crkve su napustile obalu i izašle na otvoreno more. Nema povratka, ali druga obala još nije na vidiku. Potrebna je hrabrost odreći se dosadašnjih sigurno-

sti, veslajući nastaviti zajedničko putovanje i usmjeriti se prema novom obzorju.

U Lundu je već 1952. godine izglasano geslo za ekumenizam, koje se do danas nije uspjelo ostvariti, naime, sve zajednički činiti, što je već sada zajednički moguće. Moguće je više od onoga što se često misli i čini.

S protestantske strane trenutačno se čuje: „Euharistijsko zajedništvo uspostavlja jedinstvo.” To je zajedništvo važna postaja na putu prema jedinstvu. Katolička strana pak tvrdi: „Euharistijsko zajedništvo je plod jedinstva.” Jedinstvo je moguće jedino kad se razjasne sporna pitanja (primjerice službe u Crkvi).

Lutherovo sržno pitanje „Kako dobiti milostivog Boga?” nije više pitanje modernog čovjeka. „Milost je danas postala prazna teološka formula s propovjedaonice, a s njom istodobno je i tema ‚opravdanje‘ protjerana u srednjovjekovne podrume vlastite vjeroispovjedne povijesti” (Johanna Rahner).

Jedno od životnih pitanja suvremenog čovjeka glasi: Kako oblikovati osobnu slobodu ako sam se udaljio od Boga i ako sam prepušten samom sebi? Sloboda je uvijek u jednakoj mjeri slobodan prostor i samoodređenje, breme i teret, jer ona razumijeva odgovornost u svijetu koji često ne poznaje nikakvu milost. Milost i opravdanje danas se mogu razumjeti oslanjajući se na riječ Pavla Michaela Zulehnera kao bezuvjetno prihvaćanje čovjeka od Boga neovisno od svake zasluge i unatoč svakoj krivnji.

Taj Božji dar nije nikakva „jeftina milost” (Dietrich Bonhoeffer). Milost Božja poštuje ljudsku slobodu i poziva čovjeka da pristupi „Bogu koji ga ljubi” (Ivan Duns Skot). „Božja milost nije suparništvo ljudskoj slobodi, već njezin posljednji nosivi temelj” (Johanna Rahner).

„Pravo blago Crkve je sveto evanđelje o Božjoj slavi i milosti.” Lutherova 62. teza o evanđelju kao pravom blagu Crkve danas je jednako vrijedna kao i nekada. Polazna točka za sve Crkve – ako se nazivaju kršćanskim – jest evanđelje Isusa Krista. Hrabrost je znati se promijeniti, jer: „Što želi ostati i trajati, mora se mijenjati!” Osim razumljiva govora, potrebna je teologija na visini zadatka današnjeg vremena, potrebni su novi izričajni oblici vjere. Potrebno je imati hrabrosti za eksperimentiranje, hrabrosti ići na rubove i zadobiti „olupine” i „ogrebotine”. Papa Franjo veli: „Dražami je ulupljena Crkva, nego ona koja kruži oko same sebe.”

S njemačkoga preveo *Dinko Aračić*